

2004|05

Center for
ALKOHOLFORSKNING

Hvad forsker vi i?
Hvad har vi publiceret?

Statens Institut for Folkesundhed,
Center for Alkoholforskning,
april 2005

Publikationen er udarbejdet af
informationsmedarbejder
Anne Grene

Omslag og grafisk
tilrettelæggelse: United A/S
Tryk: DAMI Print
Oplag: 500
Foto: Peter Brigsted

Alle fotos i publikationen er taget
i de nye omgivelser på det gamle
Kommunehospital.

ISBN 87-7899-088-2

Publikationen kan fås gratis ved
henvendelse til:
Center for Alkoholforskning
Statens Institut for Folkesundhed
Øster Farimagsgade 5
1399 København K
Tlf. 39 20 77 77

Et udsnit af medarbejderne på Center for Alkoholforskning. Sidst i publikationen findes en fortegnelse over samtlige medarbejdere.

Yderligere information om Center for Alkoholforskning kan findes på www.si-folkesundhed.dk.

Forord

Center for Alkoholforskning har nu eksisteret i tre år. Vi vil med denne udgivelse følge op på de to foregående års udgivelser, som beskriver centrets aktiviteter.

Der er i 2004 sket meget på alkoholområdet. For det første har der været meget fokus på unges alkoholforbrug, og aldersgrænsen for salg af alkohol er blevet sat op fra 15 til 16 år. Denne ændring af loven er Center for Alkoholforskning i gang med at evaluere, bl.a. ved at sammenligne de unges forbrug før lovændringen blev indført med forbruget efter. For det andet har der været vældig meget fokus på den ambulante, offentlige alkoholbehandling. Der har været en stor mediemæssig og politisk bevågenhed, og siden har der været politisk flertal for at øge bevillingerne til alkoholbehandling, til forskning i alkoholbehandling samt til oprettelse af et register over den ambulante alkoholbehandling i Danmark. For det tredje har der været fokus på genstandsgrænser, og på om det er relevant at ændre disse.

I Center for Alkoholforskning har vi fulgt hele denne udvikling nøje. Der er fra forskellig side afsat midler til vores involvering i disse og andre projekter, der er afsluttet et ph.d.-studie og der er iværksat yderligere to ph.d.-projekter indenfor alkoholområdet. Der er yderligere sket en konsolidering, idet vi har fortsat aktiviteterne på de projekter, vi har sat i gang i de forløbne år, samt fastansat tidligere studerende som forskningsassistenter.

Med denne udgivelse vil vi takke alle samarbejdspartnere for et godt og givende samarbejde.

April, 2005

Morten Grønbæk, forskningsleder

Indhold

OM CENTER FOR ALKOHOLFORSKNING	5
PH.D.-PROJEKTER	8
IGANGVÆRENDE ALKOHOLPROJEKTER	10
Alkoholforbrug blandt forskellige befolkningsgrupper	11
Alkoholbehandling	16
Graviditet og alkohol	18
Kost og alkohol	19
Helbred og alkohol	20
PUBLIKATIONER OG FOREDRAG	27
PERSONALE	33

Center for Alkoholforskning

Center for Alkoholforskning er et forskningsprogram under Statens Institut for Folkesundhed, som er en sektorforskningsinstitution under Indenrigs- og Sundhedsministeriet. Forskningsleder i afdelingen er forskningsprofessor, dr. med., ph.d. Morten Grønbæk.

FORMÅL

Formålet med centret er at udføre sundhedsvidenskabelig alkoholforskning på højt videnskabeligt niveau. Resultatet af denne forskning formidles i videnskabelige tidsskrifter og populærvidenskabelige medier. Desuden rådgiver centret offentlige instanser og deltager i udredningsopgaver til gavn for folkesundheden. Derudover skal centret bidrage til at koordinere dansk alkoholforskning.

PERSONALE

På Center for Alkoholforskning er der pr. 01.03.2005 ansat en forskningsleder, en seniorforsker, seks forskere, heraf to ph.d.-studerende, en sekretær, en projektkoordinator, en kommunikationsmedarbejder og 15 studerende. De studerende er ansat i forskellige forskningsprojekter i op til 15 timer om ugen.

FLYTNING

I begyndelsen af december 2004 flyttede Statens Institut for Folkesundhed ind i nyistandsatte lokaler i det gamle Kommunehospital ved søerne i København. Tidligere boede vi i fire forskellige villaer i Svanemøllekvarteret, hvilket besværliggjorde mange arbejdsgange. Det er derfor med stor glæde, at vi nu er samlet under fælles tag. De øvrige beboerne på Kommunehospitalet er en lang række institutter fra Københavns Universitet. Hele komplekset skal fremover hedde "Center for Sundhed og Samfund".

ORGANISATIONSÆNDRINGER

I løbet af 2004 er Statens Institut for Folkesundheds organisation blevet omlagt. Hvor instituttet tidligere var opdelt i fire afdelinger, er det nu opdelt i otte forskningsprogrammer:

- Alkohol
- Børns sundhed
- Hjertekar-sygdomme
- Registerforskning i udvalgte sygdomme og helbredsproblemer
- Sundhed i Grønland
- Sundhedsvaner, livsstil og levevilkår
- Sundheds- og sygelighedsundersøgelserne (SUSY)
- Ulykker

Lederen af Center for Alkoholforskning, Morten Grønbæk, har fået udvidet ansvarsområdet, så det udover alkohol også dækker programmerne Sundhedsvaner, livsstil og levevilkår og SUSY.

NY HJEMMESIDE

I december 2004 offentliggjorde Statens Institut for Folkesundhed en ny hjemmeside. På siden har Center for Alkoholforskning fået sit eget område under Forskning. Her kan man læse om igangværende forskning, se hvilke publikationer centret har udgivet, finde en fortegnelse over medarbejdere, samt læse de Ugens tal for folkesundhed*, der vedrører alkoholforskning. Adressen er www.si-folkesundhed.dk. Vælg Forskning – Alkohol.

* "Ugens tal for folkesundhed" er en populærvidenskabelige formidling af vore forskningsresultater. Man kan abonnere på "Ugens tal for folkesundhed" via hjemmesiden www.si-folkesundhed.dk

SAMARBEJDSPARTNERE OG UNDERVISNING

Center for Alkoholforskning har et løbende samarbejde med Indenrigs- og Sundhedsministeriet omkring rådgivning i alkoholspørgsmål, ligesom centret er i stadig dialog med Sundhedsstyrelsen om forebyggelse, bl.a. om genstandsgrænserne.

Centrets forskere underviser på Institut for Folkesundhedsvidenskab i epidemiologi og demografi og vejleder ph.d.-studerende og medicin- og folkesundhedsvidenskabsstuderende.

De mange øvrige samarbejdspartnere er nævnt under de enkelte projekter.

Ph.d.-projekter

I Center for Alkoholforskning er der p.t. to ph.d.-projekter i gang. Begge projekter strækker sig over tre år. Der er yderligere to projekter under planlægning.

ÆNDRING I ALKOHOLFØRBRUG OG RISIKO FOR CANCER

Et højt alkoholforbrug øger risikoen for at udvikle visse cancersygdomme. Det er fx kræft i mundhulen, spiserøret, leveren, brystet og tyk- og endetarm. Alkoholforbrug er sjældent konstant gennem livet, og det må formodes at ændringer i alkoholforbruget kan påvirke risikoen for cancer.

I projektet ser vi på, hvad ændring i alkoholforbrug betyder for cancerrisikoen. Projektet vil desuden behandle metodiske problemstillinger om gentagne målinger af alkoholforbrug og andre risikofaktorer for cancer, hvor det må antages, at målinger på samme personer er korrelerede og at personer, der fx øger deres alkoholforbrug, i højere grad vil have en mere belastet risikoprofil.

ALKOHOLGENETIK

Nogle mennesker er mere følsomme for alkohols skadelige virkninger på kroppen end andre. Denne forskel kan måske forklares ud fra genetiske forskelle.

Alkohol bliver nedbrudt i leveren. Denne proces foregår især via et specifikt enzym, kaldet alkoholdehydrogenase (ADH). Det har vist sig, at dette enzym findes i forskellige udgaver, hvilket i praksis har betydning for, hvor hurtigt den enkelte er i stand til at nedbryde alkohol. Umiddelbart kunne man tro, at det er en sundhedsmæssig fordel at være hurtig til at nedbryde alkohol, men det forholder sig nok snarere lige omvendt. Alkohol nedbrydes i første omgang til acetaldehyd, som igen nedbrydes

til eddikesyre og vand, der bliver udskilt med urinen. Acetaldehyd er giftigt, og kan forårsage kvalme, svimmelhed og kraftig hudrødmen. Dette er helt den samme virkning, man får, hvis man drikker alkohol efter at have taget antabus. Noget tyder på, at acetaldehyd ved langtidspåvirkning kan virke kræftfremkaldende. Derfor – hvis man nedbryder alkohol hurtigt, ophobes acetaldehyd i højere grad i kroppen, og det kan måske medføre øget risiko for forskellige følgesygdomme, herunder kræft.

Projektets hovedformål er at undersøge om sammenhængen mellem alkohol og hjertesygdom, og alkohol og brystkræft, afhænger af, om man er hurtig eller langsom til at nedbryde alkohol.

Alkoholprojekter

På de kommende sider har vi i kort form beskrevet de mange og forskellige projekter, der er i gang i Center for Alkoholforskning. Projekterne er grupperet i temaerne:

- Alkoholforbrug blandt forskellige befolkningsgrupper
- Alkoholbehandling
- Graviditet og alkohol
- Kost og alkohol
- Helbred og alkohol

Alkoholforbrug blandt forskellige befolkningsgrupper

Fra salgsstatistikker har vi meget præcise tal om danskernes alkoholforbrug. Der er tale om gennemsnitstal, som ikke giver noget nuanceret billede af vores drikkemønstre. Fx hvem drikker hvilken type alkohol, hvornår på dagen eller ugen drikkes der, og hvor meget drikker vi ad gangen. Sådanne målinger kan være med til at give idéer til en bedre og mere effektiv forebyggelse. På Center for Alkoholforskning har vi igangsat flere projekter, der belyser forskellige befolkningsgruppers alkoholvaner. Disse beskrives nedenfor.

16-ÅRS ALDERSGRÆNSE FOR KØB AF ALKOHOL. HJÆLPER DEN?

D. 1.7.2004 trådte en ny lov i kraft, der betyder, at aldersgrænsen for salg af alkohol til børn og unge hæves fra 15 år til 16 år, samt at unge, efter forlangende, skal vise legitimation i forbindelse med køb af alkohol. Center for Alkoholforskning skal evaluere denne lovændring, og bl.a. undersøge om den har effekt på adgang til køb af alkohol og alkoholforbrug, herunder erfaringer med fuldskab. De første målinger af alkoholforbruget blev foretaget i maj-juni 2004, altså inden ikrafttrædelsen af loven. De næste målinger foretages i maj-juni 2005.

ALKOHOLFORBRUG BLANDT GRØNLÆNDERE

Med udgangspunkt i det kvantitative alkoholforbrug, dvs. antal genstande om ugen, drikkemønstre, dvs. hvordan forbruget er fordelt, alkoholtyper og alkoholafhængighed, undersøges forskelle i alkoholforbruget blandt grønlandere bosat i Danmark, samt større (Nuuk, Sisimiut) og mindre byer (Qasigiannnguit, Uummannaq) i Grønland. Formålet er at belyse en eventuel virkning af at flytte fra Grønland til Danmark, og om det er af betydning for forbruget, om man bor i større eller mindre byer i Grønland.

Projektet foregår i samarbejde med Sundhedsstyrelsen.

GENSTANDSGRÆNSER FOR UNGE

Projektet skal afdække eksisterende dokumentation af risici ved unges alkoholforbrug, samt gennemgå andre landes anbefalinger med henblik på udarbejdelse af retningslinjer til anvendelse i forbindelse med unges brug af alkohol. Projektet skal munde ud i et notat om konsekvenser af børn og unges alkoholforbrug, som kan danne baggrund for at vurdere behov og muligheder for udvikling af selvstændige genstandsgrænser for unge.

Projektet foregår i samarbejde med Sundhedsstyrelsen.

GENSTANDSGRÆNSER FOR VOKSNE

De danske genstandsgrænser er forskellige fra de engelske og de australske. Meningen med dette projekt er se på det videnskabelige grundlag, der ligger til grund for de forskellige anbefalinger, samt at vurdere om der er behov for en justering af Sundhedsstyrelsens anbefalede genstandsgrænser på baggrund af nyeste videnskabelig dokumentation om sammenhæng mellem alkoholforbrug og sygelighed og dødelighed.

MÅLING AF DANSKERNES ALKOHOLFORBRUG

Formålet med projektet er at afprøve forskellige alkoholspørgsmål på en voksen population med henblik på at udvælge/udvikle spørgsmål til fremtidige befolkningsundersøgelser. På nuværende tidspunkt har vi haft fire forskellige grupper af alkoholspørgsmål til afprøvning i forbindelse med en stor international undersøgelse af befolkningers sundheds- og sygdomstilstand (WHO). Resultaterne fra denne undersøgelse bliver analyseret i 2004/05.

UNGES HVERDAG

Undersøgelsen af unges hverdag og sundhed er et flerårigt projekt, der indeholder et omfattende forløbsstudie, en kvalitativ del samt en evaluering af et undervisningsmateriale.

Forløbsstudiet

Ungeshverdag.dk er et landsdækkende forløbsstudie, som alle landets 7. klasses elever inviteres til at deltage i. Undersøgelsen handler om de unges liv i skolen, i familien og i fritiden og har særlig fokus på de unges sundhedsadfærd og i særdeleshed på alkohol. Eleverne deltager i projektet ved at besvare et internetbaseret spørgeskema en gang om året i 7., 8. og 9. klasse. Det forventes, at 20.000 elever vil deltage i undersøgelsen.

Den kvalitative del

For at opnå viden om, hvilke karakteristika, der gemmer sig bag de kvantitative målinger, gennemføres – sideløbende med forløbsstudiet – etnografiske feltstudier i udvalgte lokalområder. De etnografiske feltstudier fokuserer på betydningen af alkohol i overgangen fra barn til ung. Undersøgelsen har fokus på de sociale og kulturelle faktorer af betydningen for unges alkoholdebut, forbrug og drikkemønstre i hverdagslivet.

Evalueringen

I samme undersøgelse indgår en evaluering af et nyt 3-årigt undervisningsmateriale, som Sundhedsstyrelsen afprøver på 79 skoler. Undervisningsmaterialet, Tackling, henvender sig til 7., 8. og 9. klasse og er en bearbejdet version af et amerikansk forebyggelsesprogram, der ved evalueringer i USA har vist sig at have effekt på brug af tobak, alkohol og illegale stoffer. Udover information om rusmidler udmærker materialet sig ved at fokusere på sociale handlefærdigheder, som kan hjælpe de unge til at håndtere gruppepres og følelser som vrede og ængstelighed.

Undersøgelsen anvender både kvalitative og kvantitative metoder til dataindsamling og analyse, hvilket sammen med forløbsperspektivet giver mulighed for en unik afdækning af sammenhænge mellem unges hverdag og sundhed. Undersøgelsens

særlige fokus på alkoholkultur og alkoholpraksis vil blive belyst gennem en grundig afdækning af hvilke faktorer, der har betydning for tidlig debut og stort forbrug. Evalueringen af undervisningsmaterialet vil kunne lede frem til et konkret forslag til, hvordan man kan intervenere overfor højt og tidligt alkoholforbrug, tobaksrygning og stofmisbrug hos danske unge. Derudover vil resultaterne fra den samlede undersøgelse udgøre et solidt grundlag for udformningen af fremtidige forebyggelsesstrategier.

ÆLDRE OG ALKOHOL – SOCIALE OG SUNDHEDSMÆSSIGE ASPEKTER

Formålet med dette projekt er at afdække ældres alkoholforbrug samt at se på, hvilke sociale og sundhedsmæssige konsekvenser alkoholforbruget har. Projektet indeholder både en beskrivende og en analytisk del. Den beskrivende del skal belyse alkoholforbruget blandt ældre i Danmark på basis af Sundheds- og sygelighedsundersøgelserne (SUSY) fra Statens Institut for Folkesundhed. Undersøgelsen ser også på, om alkoholforbruget har ændret sig fra 1987 til 2003. ligesom vi vil belyse alkoholforbruget blandt forskellige undergrupper af ældre. Den analytiske del af projektet handler om de sociale faktorer betydning for alkoholforbrug blandt ældre i Danmark. Vi vil blandt andet inkludere oplysninger om ægteskabelig status, tilknytning til arbejdsmarkedet, boligforhold og handicap.

Undersøgelsen danner grundlag for rapporter til både Indenrigs- og Sundhedsministeriet og Socialministeriet om de sundhedsmæssige og sociale konsekvenser af alkoholforbrug blandt ældre.

PSYKOSOCIALE FAKTORER I FORHOLD TIL SOCIOØKONOMISK STATUS, SUNDHEDSADFÆRD OG HELBRED

Det er veldokumenteret, at der findes store sociale gradienter i sundhedsadfærd og helbred, men der findes kun begrænset viden om årsagerne. Dette projekt undersøger om en række psykosociale faktorer (depression, fjendtlighed, angst og socialt netværk) kan forklare sammenhængen mellem på den ene side uddannelse, indkomst og prestige og på den anden side alkoholvaner, alkoholrelaterede problemer, leverskade, rygevaner, vægt, selv vurderet helbred og risiko for død.

Projektet foregår i samarbejde med Duke University Medical Center, og benytter data fra en stor amerikansk kohorte af Vietnamveteraner.

Alkoholbehandling

I Danmark anvendes mange forskellige alkoholbehandlingsmetoder. Den videnskabelige evidens for valg af metode og metodens resultat er generelt svag og dårligt belyst. Det er hensigten, på baggrund af det store datamateriale, som vi nu har fået adgang til, at indsamle oplysninger der kan være med til at belyse problemfeltet.

På Fyn har man i løbet af de sidste 10 år i behandlingsregi foretaget flere store undersøgelser. Resultaterne fra disse undersøgelser er nu blevet samlet i en stor database. Standardiseringen i en database giver mulighed for analyser på tværs af undersøgelserne på baggrund af et relativt stort materiale. Med baggrund i disse

data, er der på nuværende tidspunkt taget initiativ til de følgende projekter. Projekterne foregår alle i samarbejde med Enheden for Klinisk Alkoholforskning på Odense Universitetshospital.

ALKOHOLMISBRUGERE MED PSYKIATRISKE LIDELSER

Af de alkoholmisbrugere der søger behandling, er der en betydelig del, der lider af andre problemer end deres alkoholmisbrug. Disse problemer er for en dels vedkommende psykiatriske lidelser. Projektets formål er at beskrive forekomsten af depression og angsttilstande hos ambulante alkoholmisbrugere, samt at undersøge hvilken betydning angsttilstand og depression har for resultatet af alkoholbehandling.

EVALUERING AF ALKOHOLBEHANDLINGSMETODER

På Fyn har et stort antal alkoholmisbrugere deltaget i en randomiseret undersøgelse, hvilket betyder, at alle patienter i alkoholbehandling fordeles tilfældigt. I dette tilfælde har én gruppe været i Minnesotabehandling og en anden gruppe har modtaget de konventionelle behandlingstilbud på alkoholambulatoriet i Svendborg. Undersøgelsen skal vise, hvilke deltagere der får mest gavn af hvilken behandling, samt om der er forskelle mellem sundhedsudgifterne til de to tilbud. I skrivende stund er alle data i hus, og endelig rapportering, dels til Sundhedsstyrelsen, der har været med til at finansiere undersøgelsen, dels til et videnskabeligt tidsskrift, er i fuld gang.

KØNNETS BETYDNING I ALKOHOLBEHANDLING

Man har en formodning om, at kvinder i højere grad drager nytte af behandling for alkoholmisbrug end mænd gør. Projektet skal belyse, om denne formodning er korrekt.

Graviditet og alkohol

Det er efterhånden veldokumenteret, at alkohol skader fostret under graviditeten. For meget alkohol kan betyde for tidlig fødsel, abort, komplicerede fødsler og iltmangel for barnet under fødslen. Men der hersker endnu en vis usikkerhed, om der er bestemte perioder i graviditeten, hvor fostret er særlig udsat og om andre faktorer også kan spille ind.

Projektet foregår i samarbejde med Department of Epidemiology, UCLA School of Public Health i Los Angeles.

DRIKKEMØNSTRE BLANDT GRAVIDE

Projektet har til formål at belyse i hvilke mængder og hvornår alkohol indtages i forbindelse med graviditeten. Dette gøres ud fra data i den store kohorte "Bedre sundhed for mor og barn". Det undersøges bl.a., hvordan oplysninger vedrørende binge-drinking (stort forbrug ved én lejlighed) kan anvendes mest hensigtsmæssigt i fremtidige undersøgelser. Derfor er projektet primært af metodemæssig karakter.

BINGE-DRINKING UNDER GRAVIDITETEN OG BETYDNING FOR DET UFØDTE BARN'S HELBRED

Alkoholindtag i større mængder under graviditeten er fosterskadeligt, men det er endnu ikke afklaret om det er skadeligt at indtage små mængder af alkohol under graviditeten. Forsøg blandt dyr har antydnet, at enkeltstående episoder med et højt indtag på bestemte tidspunkter i graviditeten kan være særlig skadeligt. Blandt mennesker er det dog ikke undersøgt om indtagelse af alkohol i større mængder ved én enkelt lejlighed, såkaldt binge-drinking, er særlig skadeligt for fosteret. Projektet har til formål at undersøge, om binge-drinking i løbet af graviditetsperioden har helbredskonsekvenser for det ufødte barn. Det ufødte barns helbred undersøges i relation til hovedomfang ved fødslen, risikoen for hhv. spontan abort, dødfødsler, død indenfor den første uge, død indenfor det første leveår og medfødte misdannelser.

Kost og alkohol

Igennem de sidste fem-ti år har vi vidst, at der er en beskyttende effekt af et moderat alkoholforbrug. Nogle undersøgelser har vist, at vindrikkere spiser sundere end de, der hovedsageligt drikker øl og spiritus. Center for Alkoholforskning har fået en enestående mulighed for at belyse dette emne gennem en analyse af et meget stort antal indkøbsboner fra Bilka og Føtex.

SPISER VINDRIKKERE SUNDERE END ØL- OG SPIRITUSDRIKKERE

Formålet med projektet er at undersøge, om der er forskel på hvad øl-, vin- og spirituskøbere lægger i indkøbsvognen, altså hvilke produkter kendetegner en vinkøber (og dermed sandsynligvis også vindrikker) og hvilke produkter kendetegner en øl- eller spirituskøber. Der tages udgangspunkt i nogle udvalgte sundhedsrelaterede kostemner: frugt og grønt; fedttyper: smør og margarine kontra madolie; og kød- og mejeriprodukter med forskellig fedtprocent. Dermed giver projektet indirekte mulighed for at undersøge, om vindrikkere har sundere kostvaner end øl- og spiritusdrikkere.

Dette projekt foregår i samarbejde med Dansk Supermarked og praktiserende læge Erik Skovenborg.

Helbred og alkohol

Vi ved, at misbrug af alkohol har store helbredsmæssige konsekvenser. Med stigende alkoholforbrug, stiger også dødeligheden. Skrumpeliver og forskellige kræftformer er blot nogle af konsekvenserne. Men alkohol har også vist sig at have gavnlige virkninger. Projekterne under denne overskrift går ud på både at komme tættere på årsagerne til de skadelige såvel som de gavnlige virkninger for helbredet.

En stor del af de følgende projekter foregår på basis af specielt tre kohorter:

- Østerbroundersøgelsen med 18.000 deltagere. Et samarbejde med styregruppen på Bispebjerg Hospital
- Kost, Kræft og Helbredskohorten med 56.000 deltagere. Et samarbejde med Afdeling for Kost, Kræft og Helbred, Kræftens Bekæmpelse
- HPV-kohorten med 11.000 kvinder. Et samarbejde med Afdeling for Virus, Hormoner og Kræft, Kræftens Bekæmpelse

AFHOLDENHED OG DØDELIGHED

Det er tidligere vist, at der er en U-formet sammenhæng mellem alkohol og dødelighed, hvilket bl.a. betyder, at dødeligheden for afholdende er større end for moderat drikkende. Hvis gruppen af afholdende er meget uensartet, dvs. både består af dem, der har været afholdende hele livet og dem der tidligere har drukket meget alkohol, er det muligt, at risikoen for død øges i gruppen af afholdende. Formålet med dette projekt er derfor at undersøge, hvilken betydning afholdendes alkoholhistorie har på sammenhængen mellem alkoholforbrug og dødelighed. Materialet til denne undersøgelse tager udgangspunkt i kohorten Kost, kræft og helbred.

ALKOHOL, DYB ÅREBETÆNDELSE OG BLODPROP I LUNGERNE

Vi har i en årrække vidst, at et moderat alkoholindtag har en række forebyggende virkninger i forhold til hjerte-karsygdomme. Endvidere har en række studier vist, at et moderat indtag af vin er særlig gavnligt i denne forbindelse. Det står imidlertid endnu uklart hvorvidt disse gavnlige virkninger af moderat alkohol- og vinindtag også gør sig gældende for blodpropdannelse i den venøse del af karsystemet. Målet med dette studie er derfor at finde ud af, om mængden og typen af alkoholindtag er forbundet med henholdsvis dyb venøs årebetændelse og blodprop i lungerne. Begge er sygdomme, der skyldes blodpropdannelse i de venøse kar.

Projektet foregår i samarbejde med Institut for Epidemiologi og Socialmedicin, Århus Universitet, Aalborg Hospital og Århus Universitetshospital.

ALKOHOL, HDL OG HJERTESYGDOM

Personer med et moderat alkoholforbrug har en lavere risiko for hjertesygdom end afholdende. Der er nogen evidens for, at dette skyldes, at alkohol øger blodets indhold af HDL (High Density Lipoprotein), også kaldet det gode kolesterol. Formålet med dette projekt er at undersøge hvor meget af alkohols effekt på hjertesygdom, der kan forklares af en stigning i blodets koncentration af HDL.

Projektet foregår i samarbejde med Institut for Sygdomsforebyggelse.

ALKOHOL OG ATRIEIF LIMMER

Atrieflimmer er betegnelse for en sygdom i hjertet, hvor hjertets rytme er for hurtig og ukoordineret i forhold til rytmen i et rask hjerte. Formålet med dette projekt er at undersøge, om alkohol øger risikoen for atrieflimmer. Vi vil forsøge at belyse både om alkoholmængden, alkoholtypen (øl, vin eller spiritus) og alkoholfrekvensen er forbundet med øget risiko for udvikling af atrieflimmer.

Data stammer fra Østerbrounderøgelsen, som også er samarbejds-partner.

ALKOHOL, RYGNING OG CELLERFORANDRINGER PÅ LIVMODERHALSEN

Med dette projekt vil vi undersøge, om alkohol og rygning er risikofaktorer for udvikling af celleforandringer på livmoderhalsen. Man har i tidligere studier set ændringer af, at både alkohol og rygning øger risikoen for celleforandringer, men

Projektet foregår i samarbejde med Kræftens Bekæmpelse.

på det tidspunkt, hvor disse studier blev foretaget, vidste man ikke, at udviklingen af celleforandringer hænger sammen med infektion af en seksuelt overført virus, nemlig HP-virus. Det er derfor muligt, at de gamle resultater er forekommet ved årsagsforveksling, da brugen af alkohol og tobak hænger nøje sammen med antallet af seksualpartnere og dermed med risikoen for at pådrage sig en infektion med HP-virus.

Projektet foregår i samarbejde med Sundhedsstyrelsen.

ALKOHOLRELATERET SYGELIGHED OG DØDELIGHED

Som udtryk for alkoholrelaterede dødsfald anvendes i dag diagnoserne skrumpelever, pankreatitis (betændelse i bugspytkirtlen), alkoholisme, alkoholpsykose og alkoholforgiftning. Alle sygdomme, hvor alkohol er en nødvendig risikofaktor. Men vi ved også, at alkohol spiller en rolle for en lang række andre tilstande, som ikke registreres. Det er formålet med dette projekt, ud fra epidemiologiske beregningsmetoder, at udarbejde en mere nuanceret beskrivelse af alkohols betydning for sygdom og dødelighed. Data til projektet stammer fra DANCOS.

Projektet foregår i samarbejde med Institut for Sygdomsforebyggelse.

ARVELIGE ÅRSAGER TIL VALG AF ALKOHOLTYPE

Visse undersøgelser har vist, at det kan være sundt for helbredet at drikke vin. Men hvorfor er der nogle personer, som foretrækker at drikke øl, mens andre foretrækker rødvin? Vi ønsker at undersøge, om det er arveligt bestemt, hvilken type alkohol man foretrækker. Til dette formål benytter vi data fra en stor tvillingundersøgelse. Ved at sammenligne sammenfald af alkoholpræference hos enæggede tvillinger med alkoholpræference hos tveæggede tvillinger, kan arveligheden estimeres: Er der større lighed mellem enæggede end mellem tveæggede tvillinger, tyder det på, at alkoholpræferencen til dels er arveligt betinget. Data i denne undersøgelse kommer fra Det Danske Tvillingeregister.

DRIKKEMØNSTER OG DØDELIGHED BLANDT KVINDER

Tidligere epidemiologiske undersøgelser har vist, at kvinders alkoholbrug er associeret med en højere risiko for død sammenlignet med mænds alkoholforbrug. En dansk undersøgelse indikerer at et drikkemønster, hvor der indtages 5 eller flere genstande ved én lejlighed (binge-drinking), er associeret med en højere risiko for død blandt kvinder end blandt mænd. Formålet med dette projektet er at undersøge, hvilken betydning indtag af øl, vin og spiritus samt indtag af alkohol i weekend og hverdag har for dødelighed blandt kvinder.

Data til dette projekt kommer fra Den Danske Sygeplejerskekohorte.

DØDELIGHED BLANDT ALKOHOLIKERE

Det er formålet at sammenligne misbrugerens dødelighed med normalbefolkningens dødelighed indenfor: dødelighed af alle årsager, dødelighed som følge af hjerte-karsygdomme, forskellige kræfttyper og ulykker. Data stammer fra Alkoholambulatorie-kohorten.

Projektet finder sted i samarbejde med Alkoholambulatorierne i København og Klinisk Enhed for sygdomsforebyggelse, Bispebjerg Hospital.

KRÆFTRISIKO BLANDT MEDLEMMER AF AFHOLDSFORENINGER

Lavt alkoholforbrug er forbundet med en formindsket risiko for specifikke cancerformer, hvilket tidligere blandt andet er undersøgt for medlemmer af afholdsforeninger. Disse tidligere undersøgelser har dog kun inkluderet relativt få personer. I vores studie vil cancerrisikoen på medlemmer af flere afholdsforeninger (IOGT-Danmark, Blå Kors Danmark, Dansk Afholdsunion, Pinsebevægelsen og den Apostolske kirke) blive undersøgt. Pga. undersøgelsens størrelse vil det være muligt at vurdere effekten af både kortere og længere afholdenhed.

Projektet foregår i samarbejde med Alkoholpolitisk Landsråd og Afdeling for Psykosocial Kræftforskning, Kræftens Bekæmpelse.

Projektet foregår i samarbejde med Afdeling for Psykosocial Kræftforskning, Kræftens Bekæmpelse.

SYGELIGHED OG DØDELIGHED BLANDT BRYGGERIARBEJDERE

I perioden 1939–1963 fik alle bryggeriarbejdere (14.000) en daglig ration på seks øl. Langt hovedparten drak rationen. Det betyder, at der er tale om en stor homogen gruppe med et længerevarende og højt forbrug af alkohol. Det er derfor formålet at undersøge sygelighed og dødelighed blandt disse bryggeriarbejdere specielt med fokus på kræftsygdomme og hjerte-karsygdomme.

DRIKKEMØNSTER OG BRYSTKRÆFT BLANDT KVINDER

Epidemiologiske undersøgelser har foreslået, at selv meget lave mængder af alkoholindtag er associeret med en højere risiko for brystkræft. Desuden indikerer en dansk undersøgelse, at et drikkemønster, hvor der indtages 5 eller flere genstande ved én lejlighed (binge-drinking), er associeret med en højere risiko for død blandt kvinder end blandt mænd. Formålet med dette projekt er at undersøge, hvilken betydning indtag af øl, vin og spiritus samt alkoholindtag i weekend og hverdag har for risikoen for brystkræft.

Data til dette projekt kommer fra Den Danske Sygeplejerskekohorte.

ALKOHOL OG PROGNOSE EFTER HJERTEKARSYGDOM

En lang række undersøgelser har sandsynliggjort, at der er en hjertebeskyttende effekt af et let til moderat alkoholforbrug, forstået på den måde, at de der drikker lidt alkohol i højere grad forhindres i at udvikle blodprop i hjertet. Det er kun sparsomt undersøgt, hvad der sker blandt patienter, der allerede har udviklet hjertesygdom. En hypotese på baggrund af de ovennævnte undersøgelser kunne være, at disse patienter også kunne have gavn af et let til moderat alkoholforbrug, og dette skal undersøges i nærværende studie. Data kommer fra Hovedstadens Center for Prospektive Befolkningsstudier, der er en samling af Østerbroundersøgelsen, Befolkningsundersøgelserne i Glostrup og Copenhagen Male Study.

ALKOHOL OG INDLÆGGELSESVARIGHED

En øget sygelighed forårsaget af alkoholforbrug har potentielt store samfundsmæssige konsekvenser i form af forringet livskvalitet for den enkelte og øgede sundhedsøkonomiske omkostninger. Hvorvidt indlæggelsesvarigheden for samtlige danske patienter afhænger af alkoholforbrug forud for indlæggelsen, vides ikke. Formålet med dette projekt er derfor at belyse alkoholforbrugets samlede betydning for varighed af indlæggelser på danske sygehuse.

Projektet foregår i samarbejde med Alkoholens Heden Hvidovre.

Data til dette projekt kommer fra Danish National Cohort Study (DANCOS).

DRIKKEMØNSTER OG HELBRED

Nogle drikker ikke så ofte, men til gengæld meget ad gangen. Andres forbrug er mere jævnt fordelt, men de drikker ikke så meget på en gang. Har det betydning om man drikker 10-15 genstande på samme aften i forhold til at fordele forbruget på flere af ugens dage? Man kan forestille sig, at drikkemønsteret har betydning for dødelighed og for risiko for udvikling af hjertesygdom. En faktor, som vi ved, er forbundet med sygdom, er fedme. Alkoholiske drikkevarer indeholder meget energi og øger måske risikoen for at blive overvægtig. Hænger drikkemønstret sammen med, om man bliver fed af at drikke alkohol? Det er nogle af de spørgsmål, vi arbejder på at få afklaret.

Projektet foregår i samarbejde med Kræftens Bekæmpelse.

DETERMINANTER FOR ÆNDRINGER I ALKOHOLFORBRUG

I forebyggelsessammenhænge er det uhyre relevant at undersøge, hvilke faktorer der har betydning for, om man hæver og sænker sit alkoholforbrug. I befolkningsundersøgelser, der har to eller flere tidsadskilte målinger af alkoholforbrug i større befolkningsgrupper, er det muligt at identificere grupper, der f.eks. har et lavt forbrug på et tidspunkt og et højere forbrug på et senere, og identificere faktorer, der kan have været medvirkende til, at disse stigninger, henholdsvis fald, er sket.

ALKOHOL OG BIOKEMISKE TEGN PÅ LEVERSYGDOM I EN GRØNLANDSK POPULATION

Alkoholindtaget i Grønland har igennem mange år været anset som et relativt stort problem med et markant større forbrug frem til 1990'erne sammenlignet med eksempelvis Danmark. På trods heraf har man blandt grønlandere kun fundet få tilfælde af klassiske alkoholrelaterede sygdomme, såsom kronisk leversygdom. Både danske og udenlandske undersøgelser af, hvilke faktorer, der er associeret med ændringer i leverbiokemi tyder dog på, at andre faktorer end alkohol, eksempelvis BMI og rygning, kan have en betydning. Hvorvidt dette også gør sig gældende blandt grønlandere er endnu ikke undersøgt. På denne baggrund ønsker vi at gennemføre en undersøgelse, bestående af to dele:

1. En undersøgelse af, hvorvidt forekomsten af biokemiske tegn på leversygdom er associeret med alkohol eller de øvrige ovennævnte faktorer.
2. En undersøgelse af, om der kan være tale om unikke associationsforhold i en grønlandsk population sammenlignet med en europæisk/dansk population.

Data i denne undersøgelse stammer fra Befolkningsundersøgelsen i Grønland fra 1999, og til sidstnævnte formål anvender vi desuden data fra Østerbroundersøgelsens tredje undersøgelse som sammenligningsgrundlag.

Publikationsliste

AFHANDLINGER

Johansen D.

Analysing the consequences of total alcohol intake and beverage type. 2004. 77 s. Ph.d.-afhandling.

VIDENSKABELIGE PUBLIKATIONER

Albertsen K, Andersen AMN, Olsen J, Grøn­bæk M.

Alcohol consumption during pregnancy and the risk of preterm delivery. *Am J Epidemiol* 2004;159(2): 155-61.

Nielsen NR, Schnohr P, Jensen G, Grøn­bæk M.

Is the relationship between type of alcohol and mortality influenced by socio-economic status? *J Intern Med* 2004;255(2):280-288.

Tolstrup JS, Jensen MK, Tjønneland A, Overvad K, Grøn­bæk M.

Drinking pattern and mortality in middle-aged men and women. *Addiction* 2004;99:323-30.

Grøn­bæk M, Johansen D, Becker U, Hein HO, Schnohr P, Jensen G, Vestbo J, Sørensen TIA.

Changes in alcohol intake and mortality: A longitudinal population-based study. *Epidemiology* 2004;15(2):222-8.

Løkkegaard E, Johnsen SP, Heitmann BL, Stahlberg C, Pedersen AT, Obel E.B et al.

The validity of self-reported use of hormone replacement therapy among Danish nurses. *Acta Obstet Gynecol Scand* 2004; 83: 476-81.

Hundrup YA, Høidrup S, Obel EB.

The validity of self-reported fractures among Danish nurses: A comparison with fractures registered in the Danish National Hospital register. *Scand J Public Health* 2004; 32:136-143

Thygesen LC, Grøn­bæk M, Johansen C.

Colorectal cancer in Denmark 1943-1997. *Dis Colon Rectum* 2004;47(7):1232-41.

Kamper-Jørgensen M, Grøn­bæk M, Tolstrup J, Becker U.

Alcohol and cirrhosis: dose-response or threshold effect? *J Hepatol* 2004;41(1):25-30.

Petri AL, Tjønneland A, Gamborg M, Johansen D, Høidrup S, Sørensen TIA, Grøn­bæk M.

Alcohol intake, type of beverage and risk of breast cancer in pre- and postmenopausal women. *Alcoholism: Clin Exp Res* 2004;28(7):1084-90.

Løkkegaard EL, Johnsen SP, Heitmann BL, Stahlberg C, Pedersen AT, Obel EB, Hundrup YA, Hallas J, Sørensen HT.

The Validity of self-reported use of hormone replacement therapy among Danish nurses. *Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica* 2004;83(5):476-81.

Milner MC, Nielsen B, Becker U, Petersen MU, Grønbaek M.

Offentlig ambulat alkoholbehandling anno 2002. *Ugeskr. Læger* 2004;166(32):2664-8.

Schnohr C, Højbjerg L, Jespersen M, Ledet L, Larsen T, Schultz-Larsen K, Prescott E, Petersen L, Grønbaek M.

Does educational level influence the effects of smoking, alcohol, physical activity and obesity on mortality? *Scand J Publ Health* 2004;32(4): 250-256.

Godtfredsen NS, Lucht H, Prescott E, Sørensen TIA, Grønbaek M.

In a large prospective study, both alcohol and tobacco increased risk of Dupuytren's disease. *J Clin Epidemiol* 2004;57(8):858-63.

Linneberg A, Petersen J, Grønbaek M, Benn CS.

Alcohol during pregnancy and atopic dermatitis in the offspring. *Clin Exp Allergy* 2004;34(11):1678-83.

Jensen MK, Koh-Banerjee P, Hu FB, Franz M, Sampson L, Grønbaek M, Rimm EB.

Intakes of whole grains, bran, and germ and the risk of coronary heart disease in men. *Am J Clin Nutr* 2004;80:1492-9.

Nielsen NR, Kjølner M, Kamper-Jørgensen M, Grønbaek.

Stress blandt erhvervsaktive danskere. *Ugeskr. Læger* 2004;166(46):4155-60.

Nielsen NR, Thygesen LC, Johansen D, Jensen G, Grønbaek M.

The influence of duration of follow-up on the interpretation of estimates from prospective studies. Alcohol and cause-specific mortality in the Copenhagen City Heart Study. *Ann Epidemiol* 2004;15:44-55.

OVERSIGTSARTIKEL

Grønbaek M.

Epidemiologic evidence for the cardioprotective effects associated with consumption of alcoholic beverages. *Pathophysiology* 2004;10(2):83-92.

STATUSARTIKLER

Grønbæk M.

Alkoholforbrug i Danmark – folkesundhedsmæssige udfordringer og videnskabelige spørgsmål. Ugeskr. Læger 2004;166(17):1573-6.

Læger 2004;166(17):1573-6.

Hundrup YA, Obel EB, Rasmussen NK, Grønbæk M.

Den Danske Sygeplejerskekohorte 1993-2003. Ugeskr. Læger 2004;166(15-16):1451-4.

Læger 2004;166(15-16):1451-4.

Grønbæk M.

Wine, alcohol and cardiovascular risk: open issue. J Thromb Haemost 2004;2:2041-2.

Thromb Haemost 2004;2:2041-2.

PARALLELPUBLIKATIONER

Løkkegaard ECL, Pedersen AT, Heitmann BL,

Jovanovic Z, Keiding N, Hundrup YA, Obel EB,

Otteson BS.

Relationen mellem postmenopausal hormonsubstitution og iskæmisk hjertesygdom baseret på en dansk prospektiv kohorte. Ugeskr. Læger 2004;166(20):1892-4.

Vadstrup ES, Petersen L, Sørensen TIA, Grønbæk M.

Taljemål i relation til mængde og type af alkohol.

Resultater fra Østerbrounderundersøgelsen. Ugeskr. Læger 2004;166;49:4478-81.

Jensen MK, Sørensen TIA, Andersen AT, Thorsen T,

Tolstrup JS, Godtfredsen NS, Grønbæk MN.

En prospektiv undersøgelse af sammenhængen mellem rygning og senere alkoholstorforbrug i den danske befolkning. Ugeskr. Læger 2004;166(42):3718-22.

ABSTRACTS

Mukamal KJ, Deaconess BI, Jensen MK, Grønbæk M,

Pischon T, Rimm EB.

Drinking frequency, potential intermediates, and risk of myocardial infarction in men. 44th annual conference on cardiovascular disease epidemiology and prevention featuring the L.J. Filer symposium on prevention of overweight and its consequences beginning in youth. March 3-6, 2004. San Francisco. Oral presentation. Circulation 2004;109(6):17.

Thygesen, L.C., Grønbæk, M.

Changes in alcohol intake and risk of cancer in the upper digestive tract. Eds. Rissanen TH, Korhonen M, Happonen P. 3rd Nordic Conference in Epidemiology. The Finnish Society of Epidemiology in collaboration with the Danish, Norwegian, Swedish and Icelandic Epidemiological Societies. June 17-19, 2004. p. 85.

FOREDRAG

Grønbæk M.

Analytical epidemiology: Alcohol, wine and coronary heart disease' Alcohol and CVD. University of Montpellier.
Montpellier 2004/2

Grønbæk M, Sørensen TIA

Is the effect of wine on health confounded by diet? Bias in Nutritional Epidemiology Research Unit for Dietary Studies at Institute of Preventive Medicine.
Malmø 2004/04

Nielsen NR

Stress blandt erhvervsaktive danskere. Et tværsnitstudie. Stress-konferencen. Statens Institut for Folkesundhed og Sygekassernes Helsefond.
København 2004/04

Nielsen NR

En kortlægning af dansk stressforskning 1998-2003 Stress-konferencen Statens Institut for Folkesundhed og Sygekassernes Helsefond.
København 2004/04

Tolstrup JS

The context-dependency of the relation between alcohol intake and mortality/coronary heart disease. UK NEQAS (United Kingdom National External Quality Assessment Service) for blood coagulation.
Manchester 2004/06

Grønbæk M

The wine factor: How preventive is it? 26th ESPEN (European Society of Parenteral and Enteral Nutrition) congress.
Lissabon 2004/09

Grønbæk M

Alkohol: Hvor er evidensen? Dansk Epidemiologisk Selskab (DES).
Middelfart 2004/09

Grønbæk M

Alcohol and cardiovascular diseases: recent epidemiological data Satellite Symposium on 'Moderate alcohol consumption and human health: an updated overview' at the XV International Symposium on 'Drugs affecting lipid metabolism'. Fondazione Giovanni Lorenzi Medical Science Foundation.
Venedig 2004/10

Nielsen AS

Factors influencing on the therapeutic alliance and treatment compliance. 7th International Symposium on Substance Abuse Treatment.

Århus 2004/11

Nielsen AS

Getting reluctant drug and alcohol abusers to enter treatment or self-help groups Nordisk Campbell Centers seminar: Evidence-informed Policy and Practice in the field of Social Work and Welfare.

København 2004/11

POSTERS

Jensen MK, Koh-Banerjee P, Hu FB et al.

Intake of whole grains, bran and germ and risk of coronary heart disease. 44th Annual Conference on Cardiovascular Disease Epidemiology and Prevention featuring the L.J.Filer Symposium on Prevention of Overweight and its Consequences Beginning in Youth. American Heart Association. San Francisco, USA. 2004/03

Tolstrup J, Jensen M, Tjønneland A, Overvad K, Grønbæk M.

A prospective study of drinking pattern and coronary heart disease in Danish men and women. 44th Annual Conference on Cardiovascular Disease Epidemiology and Prevention featuring the L.J.Filer Symposium on Prevention of Overweight and its Consequences Beginning in Youth. American Heart Association. San Francisco, USA. 2004/03.

Tolstrup J, Heitmann B, Tjønneland A, Overvad K, Sørensen TIA, Grønbæk M.

Drinking pattern, body mass index and waist circumference. 44th Annual Conference on Cardiovascular Disease Epidemiology and Prevention featuring the L.J.Filer Symposium on Prevention of Overweight and its Consequences Beginning in Youth. American Heart Association. San Francisco, USA. 2004/03.

Thygesen LC, Grønbæk M.

Changes in alcohol intake and risk of upper digestive tract cancer. 3rd Nordic Conference in Epidemiology. The Finnish Society of Epidemiology in collaboration with the Danish, Norwegian, Swedish and Icelandic Epidemiological Societies. Kuopio, Finland. 2004/06.

Mortensen LH, Sørensen TIA, Barefoot JC, Grønbæk M, Siegler IC.

Prospective associations between sedentary lifestyle and body mass index in midlife. Results from the UNC alumni heart study. Nordic Obesity Meeting. København, Danmark. 2004/10.

ANDET:

Nielsen NR, Grene A, edt.

Stress - En kortlægning af dansk stressforskning 1998-2003. 2004. 81 s. Statens Institut for Folkesundhed. København. ISBN. 87-7889-076-9.

Grene A, ed.

2003/04 Center for Alkoholforskning. Hvad forsker vi i? Hvad har vi publiceret? 43 s. Statens Institut for Folkesundhed. København. ISBN. 87-7899-007-7.

Nielsen AS.

Helse og atferdsændring. Månedsskr. Prakt. Lægegern. 2004;82:1293-5. Boganmeldelse.

Becker U, Nielsen AS.

Myter om den offentlige alkoholbehandling. Ugeskr. Læger 2004;166(49):4504-5.

Nielsen AS, Becker U.

Alkoholbehandling og kommunalreform – det handler om faglighed. Alkoholpolitisk Magasin 2004;3. 16-17.

Personale

Morten Grønbæk

*Forskningsleder, dr. med. og
forskningsprofessor*

Loni Keil Brigsted

Projektkoordinator

Janne Tolstrup

*Forskningsassistent,
humanbiolog*

Ditte Johansen

Statistiker, ph.d.

Anette Søgaard Nielsen

Seniorforsker, ph.d.

Lau Caspar Thygesen

*Forskningsassistent,
cand.scient.san.publ.*

Lina Steinrud Mørch

*Forskningsassistent,
cand.scient.san.publ.*

Katrine Albertsen

*Forskningsassistent,
cand.scient.san.publ.*

Mette Riegels

*Forskningsassistent,
cand.scient.san.publ.*

Julie Bredenfild Thomsen

*Forskningsassistent,
cand.scient.soc.*

Maya Milter

*Forskningsmedarbejder,
folkesundhedsvidenskabsstuderende*

Marie Henriette Madsen

*Forskningsmedarbejder,
folkesundhedsvidenskabsstuderende*

Gregers Stig Andersen

*Forskningsmedarbejder,
folkesundhedsvidenskabsstuderende*

Nina Lyng

*Forskningsmedarbejder,
folkesundhedsvidenskabsstuderende*

Morten Hulvej Jørgensen

*Forskningsmedarbejder,
antropologistuderende*

Marie Bussey Rask
*Forskningsmedarbejder,
folkesundhedsvidenskabsstuderende*

Mathilde Vinther-Larsen
*Forskningsmedarbejder,
folkesundhedsvidenskabsstuderende*

Karina Christensen
*Forskningsmedarbejder,
folkesundhedsvidenskabsstuderende*

Christina Bjørk
*Forskningsmedarbejder,
folkesundhedsvidenskabsstuderende*

Nina Charlotte Schiøtz
*Studertermedhjælper,
sociologistuderende*

Trine Hansen
*Studertermedhjælper,
folkesundhedsvidenskabsstuderende*

Janne Portefée Agerholm Jensen
*Studertermedhjælper,
folkesundhedsvidenskabsstuderende*

Majken Søndergaard Nielsen
*Studertermedhjælper,
folkesundhedsvidenskabsstuderende*

Cecilia Petrine Pedersen
*Studertermedhjælper,
folkesundhedsvidenskabsstuderende*

Mie Dalsgaard
*Studertermedhjælper,
lærerstuderende*

Anne Grene
Kommunikationsmedarbejder

Desuden er overlæge, ph.d. Bent Nielsen, Enheden for Klinisk Alkohol-forskning, Odense Universitetshospital og ledende overlæge, dr. med. Ulrik Becker, Alkoholenhederne i København, Hvidovre Hospital, tilknyttet som konsulenter.

2014

Center for
ALKOHOLFORSKNING

Øster Farimagsgade 5
1399 København K
Telefon: 3920 7777
Fax: 3920 8010
Email: sif@si-folkesundhed.dk
www.si-folkesundhed.dk

